

УДК 911.2

Яценко А.Д.

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕФІНІЦІЮ ПОНЯТТЯ «РЕКРЕАЦІЙНЕ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ»

У статті розглядаються основні підходи та принципи щодо визначення поняття «рекреаційне лісокористування» різними вченими, як вітчизняними, так і зарубіжними.

Ключові слова: рекреація, рекреаційне лісокористування.

В статье рассматриваются основные подходы и принципы относительно определения понятия «рекреационное лесопользование» различными учеными, как отечественными, так и зарубежными.

Ключевые слова: рекреация, рекреационное лесопользование.

In this article examines the basic principles and approaches on the definition of «recreational use of forest» by various scholars, both domestic and foreign.

Key words: recreation, recreational use of forest.

Постановка проблеми. З кожним роком ліси отримують все більше визнання як глобальний фактор збереження природи, одне з умов виживання людства, що з особливою гостротою було підкреслено на X Лісовому конгресі у 1991 р. та на конференції ООН по навколишньому середовищу (1992). За останні кілька десятиліть надзвичайно зросло значення лісу як ресурсу галузі відпочинку. Науково-технічна революція, свідками і учасниками якої ми стали, торкнулася всіх галузей виробництва. Один із проявів її в лісовому господарстві – широке використання лісів у рекреаційних цілях. Таким чином, благоустрій лісів є якісно новим аспектом робіт у лісовому господарстві. Не рахуватися з цим неможливо. Ліс у місцях відпочинку, крім своїх основних функцій – давати високоякісну деревину, повинен ще й благотворно емоційно діяти на людину. Почуття радості, насолоди має сприяти відпочинку. Тому поряд з поняттям «лісокористування» з'являється поняття «рекреаційне

лісокористування». Дослідження цієї галузі природокористування залишається актуальним і в наш час.

Аналіз основних джерел та публікацій. Багато вчених займалися розробкою та вивченням цього питання серед них А.Т. Болотов, Г.Ф. Морозов, П.С. Погребняк, С.А. Генсирук, А.І. Тарасов, Н.М. Большаков та багато інших. Велика кількість вчених та дослідників займалася спеціалізованими та вузькими напрямками рекреаційного лісокористування, наприклад методикою визначення рекреаційної ємності лісів (Р.А. Каприсонова, С. Говорушко), стійкості лісів до рекреаційних навантажень (А.В. Шлапак, М.Д. Гродзинський, А.А. Молчанов та ін..)

Виклад основного матеріалу. Рекреаційне освоєння лісів з кожним десятиліттям набуває все більших масштабів, «рекреаційний бум» охопив багато країн, в тому числі і Україну, яка має великий лісовий туристсько-рекреаційний потенціал, який повинен відповідним чином використовуватись. Термін «лісокористування» вперше застосував в 1831 році Пфейль, маючи на увазі «отримання і прибуткову реалізацію лісових продуктів», але потім цей термін почав використовуватися більш ширше для позначення усіх видів користування, включно деревину, інші продукти лісу та його корисні функції. Згодом з цього поняття відокремилася поняття користування лісом заради відпочинку і лікування людей. Лісокористування – складова частина природокористування. В основах лісного законодавства термін «лісокористування» вживається як поняття, яке пов'язано зі збиральництвом – від заготівлі деревини до культурно-оздоровчих цілей. Рекреаційне лісокористування (РЛК) – порівняно нова сфера наукових досліджень. Термін «рекреаційне лісокористування» був уведений у науковий вжиток у середині 80-х рр. минулого століття Тарасовим О.І. «Рекреаційне лісокористування – це сукупність явищ, які виникають у зв'язку з використанням лісу для туризму і відпочинку» [5]. Згодом визначення цього явища сформував М.Ф. Реймерс: «лісокористування рекреаційне (Л.Р.) – форми і способи використання лісу для рекреації» [3]. Большаков Н.М. у своїй монографії «Рекреационное лесопользование» (2006) розуміє під «рекреаційним лісокористуванням (РЛК) – комплекс явищ, які виникають у зв'язку з експлуатацією лісу для масового відпочинку, пов'язаних з дією лісу на рекреантів та останніх на нього» [1].

На думку В.С. Романова, Л.Н. Рожкова, В.П. Чижової, І.В. Туркевича, під рекреаційним лісокористуванням слід розуміти площу лісу, яка відводиться для відпочинку та оздоровлення населення з розрахунком інтенсивності відвідування. Г.К. Приступа вважає, що окрім переліченого вище, рекреаційне лісокористування повинно включати ще і такі показники, як об'єм додаткових витрат на ведення господарства у лісах рекреаційного призначення та ефективність цих витрат. Я.В. Остапенко (1983) пропонує розглядати рекреаційне лісокористування з чотирьох сторін: як вид підприємницької діяльності, процес екологічних змін у

природному середовищі, задоволення життєво важливих потреб населення, елемент процесу відновлення робочої сили.

У своїй книзі «Природопользование» (1997) В.В. Дежкін дав визначення лісовій рекреації, як однієї з форм біологічного природокористування, своєрідної форми експлуатації біологічних ресурсів лісу, в якій домінує їх похідне використання. Він висловлює думку, що використання лісових насаджень в цілях рекреації повинно в повному обсязі задовольняти потреби населення, не викликаючи значного пошкодження природних комплексів та зменшення біологічного різноманіття лісових екосистем.

Багато вчених розробляли класифікації рекреаційних лісів, серед них Фоменко Н.В. у своєму підручнику «Рекреаційні ресурси та курортологія»(2007) надає визначення поняттю рекреаційного лісу, як особливої категорії земель лісового фонду, на якій функція рекреаційного лісокористування є основною. Він наголошує що важливою ознакою рекреаційного лісу є їх готовність до масового відпочинку, що досягається відповідним пристосуванням території, досить густою та витривалою стежково-дорожньою мережею, використанням малих форм архітектури. Задовго до цього визначення у 1983 р. Л.П. Рысин надав наступну класифікацію рекреаційним лісам:

А. Ліси рекреаційного призначення:

а) саме рекреаційні ліси;

б) рекреаційні ліси в національних та природних парках, а також в ландшафтних заказниках.

Б. Ліси, які частково виконують рекреаційні функції (окремі ділянки захисних, водоохоронних, експлуатаційних лісів та ін..)

Свої дослідження вчений виклав у збірнику статей «Рекреационное лесопользование в СССР», цей збірник був великим кроком у дослідженні класифікації рекреаційних лісів [4]. М.С. Нижник у своїй праці «Лес и отдых» визначає задачі рекреаційних лісів – створити населенню сприятливі умови для відпочинку та оздоровлення, тобто забезпечити емоційні умови та мікроклімат, які позитивно впливають на організм людини та сприяють відновленню її життєвих сил, задовольняють духовні потреби. Великий вклад у розвиток рекреаційного лісокористування вніс С.А. Генсирук та його праця «Рекреационное использование лесов», яку він написав разом з Р.Р. Возняк та М.С. Нижник. У книзі окрім поняття рекреаційного лісокористування багато уваги приділяється впливу рекреантів на навколишнє середовище, а саме поняттю рекреаційної дигресії. С.А. Генсирук зробив великий крок у розробці методики дослідження двобічного зв'язку рекреантів та лісу [2]. У Лісовому кодексі України поняття «рекреаційного лісокористування» пояснюється як галузь суспільних відносин, пов'язаних відновленням витрачених людиною сил, а також накопичення певного запасу цих сил для подальшої діяльності розвитку фізичного та інтелектуального потенціалу шляхом відпочинку у межах лісових ділянок. Рекреаційна діяльність в сфері лісокористування

повинна розглядатись як будь-яка діяльність, що стосується організації відпочинку, туризму, фізкультури та спорту. У підручнику «Проблеми географії та менеджменту туризму» (2006) Бойко І.Д. надає перелік видів пропонованої лісової рекреації: лікувальна, оздоровча, спортивна, туристична, утилітарна, пізнавальна. Описуючи ці види рекреації вчений доповнює, що рекреація в лісі ділиться на види з урахуванням тривалості та періодичності проведення відпочинку. Вчений попереджає, що поділ є досить умовним, тому що різні види рекреації можливо поєднувати між собою [6].

Таким чином, можемо сказати, що багато вчених та дослідників вивчали та доповнювали цю галузь знань. Але незважаючи на це вона є досить актуальною і залишається ще багато питань, які потрібно досліджувати та вивчати, тому що рекреаційне лісокористування набуває все більшої популярності серед населення нашої країни.

Висновки. В останні десятиріччя проблема використання лісових насаджень у рекреаційних цілях набула виключної актуальності. Рекреаційні ресурси лісу як об'єкт наукових досліджень привертають увагу багатьох вчених у різних галузях та аспектах: соціальному, економічному, інформаційному, архітектурному, освітньому, юридичному, географічному, лісівничому, екологічному, оздоровчому тощо. Проблеми рекреаційного використання лісів присвячені наукові праці Р.Р. Возняка, С.А.Генсірука, М.С. Нижник, М. Нудельмана, А.И. Тарасова, Н.М. Большакова та ін. В багатьох з них відзначається, що подекуди рекреаційні та санітарно-оздоровчі функції лісів для суспільства набагато цінніші, ніж матеріали з них, а економічна оцінка лісів в зоні інтенсивної рекреації може в десятки разів перевищувати вартість вирощеної у них деревини.

Використані джерела:

1. Большаков Н.М. Рекреационное лесопользование / Н.М.Большаков ; Сыкт. лесн.инт. - Сыктывкар : СЛИ, 2006. - 312 с.
2. Генсирук С.А., Нижник М.С., Возняк Р.Р. Рекреационное использование лесов. – К.: Урожай, 1987. – 215с.
3. Реймерс Н.Ф. Природопользование: словарь-справочник / Н.Ф. Реймерс. - М.: Прогресс, 1990.
4. Рысин Л.П. Рекреационные леса и проблемы оптимизации рекреационного лесопользования // Рекреационное лесопользование в СССР. – М.: Наука, 1983. – С. 5-20.
5. Тарасов А.И. Рекреационное лесопользование. - М.: Агропроиздат. - 1986. - 177 с.
6. Явкін В. Г., Руденко В.П., Король О.Д. та інш. - Чернівці : Рута, 2006. - 260 с.